

GIMNAZIJA, ELEKTRO IN POMORSKA ŠOLA
Bolniška 11, 6330 PIRAN

OSEBNA VARNOST

IN

DRUŽBENA

ODGOVORNOST

(interno gradivo za opravljanje izpita za pridobitev posebnih pooblastil)

Tanja Brcko

OSEBNA VARNOST IN DRUŽBENA ODGOVORNOST

1. Uvod

Osebna varnost na ladji se smatra predvsem kot varnost pri delu (Safe Work Practice). Vsak član posadke kot tudi ladjar se morajo zavedati pomembnosti uporabe sredstev za zaščito pri delu in spoštovanja pravil, ki jih predpisuje mednarodni varnostni kodeks ISM (International Safety Management). ISM kodeks je obvezen varnostni in okoljevarstveni sistem upravljanja za ladje in ladjarska podjetja. Cilj ISM kodeksa je zagotoviti varnost na morju, preprečitev poškodb ali izgube človeških življenj ter onesnaženje okolice. Odgovornost za varno in okoljevarstveno vsakodnevno delovanje ladje je potrebno enakovredno razdeliti med ladjo in podjetje, ki ima v lasti ali upravlja z določeno ladjo. V kodeksu se potemtakem smatra, da sta ladja in podjetje, ki je prevzelo odgovornost za vodenje ladje, direktno povezana s Sistemom varnega upravljanja – SMS (Safety Management System), kakor je to določeno z ISM kodeksom. Na podlagi SMS-ja imajo poveljnik ladje in vsi pomorščaki jasno definirane naloge in odgovornosti za varno upravljanje ladje.

Na ladji nevarnost preži na vsakem koraku, pri vsaki ladijski operaciji, zato je pojem varnosti na prvem mestu («Safety first»). Zaradi specifičnosti dela na ladji obstaja določen nivo tveganja. Pomanjkanje izkušenj, nestrokovnost, neuporaba ali nepoznavanje sredstev za zaščito pri delu, nerazumevanje ukazov nadrejenih, zanemarjenost delovnega okolja, zloraba alkohola in droge, nepredvidljivi sunki vetra ali morja ipd., so razlogi, ki lahko pripeljejo do tragičnih posledic. Nivo tveganja se zmanjšuje z izobraževanjem posadke, kulturo varnosti, razumevanjem principa varnosti pri delu in koristi, ki jo le ta prinaša tako posameznikom kot podjetju. ISM kodeks je vpeljal procedure izvajanja dela na ladji, s tem pa zaščitil pomorščake z povečanjem odgovornosti kot tudi pravic.

2. Osnove ISM kodeksa

ISM kodeks razporeja odgovornosti vsakega člana posadke. Njihove naloge so natančno določene, improvizacija na področju varnosti pri delu ni več mogoča. Navodila in ukazi se izvedejo v pisni kot tudi verbalni obliki, kar je privedlo do povečanega dela za zaposlene, saj vsebuje njihovo delo ogromno »papirologije«. Tako je ta skoraj vsako tvegano delo na ladji narejen kontrolni obrazec (Check list), za vsak varnostni dogodek obstaja posebna listina, ki jo je potrebno izpolniti pred začetkom, v toku ali po končani aktivnosti, ter jo arhivirati v ladijski dokumentaciji. Še vedno ostajajo osnovne listine na ladji, kot sta ladijski in strojni dnevnik, med pomembne pa spadajo še:

- Oil Record Book,
- Garbage Record Book,
- Ballast Management Book, itd.

Pomemben del ISM oz. ladijskega SMS-ja je vzdrževanje ladje, ki ga kodeks obravnava zelo natančno.

S pomočjo uporabe ISM kodeksa se zmanjšujejo tveganja, ki so pogosta na ladji. To se dosega s sledečim:

- Primerno zaščitno obleko posadke,
- Vzdrževanjem ladje in njene opreme,
- Usposabljanjem v postopkih v primeru nevarnosti,
- Nadzorom ključnih ladijskih operacij,
- Upoštevanjem vseh pomembnih pravil in predpisov.

Načeloma obstajata dve vrsti pomembnih pravil in predpisov:

- Obvezna nacionalna pravila in predpisi (države pod čigar zastavo je ladja registrirana);
- Mednarodna obvezna pravila in predpisi, ki jih regulirajo mednarodne konvencije.

Najpomembnejše konvencije za potrebe tečaja so:

- **STCW konvencija** (Mednarodna konvencija o standardih za usposabljanje, pooblastilih in opravljanju straže pomorščakov (angleško International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers, STCW) obravnava na splošno pogoje, ki jih morajo izpolnjevati pomorščaki za opravljanje svojega poklica in še posebne pogoje o usposobljenosti oseb, ki prevažajo nevarne snovi v pomorskem prometu)¹,
- **SOLAS konvencija** (Mednarodna konvencija o varstvu človeškega življenja na morju (angleško International Convention for the Safety of Life at Sea, SOLAS) je najpomembnejša, obenem tudi najstarejša konvencija, ki pokriva obsežno področje, kako zagotoviti in izboljšati varnost na morju)¹,
- **MARPOL konvencija** (Mednarodna konvencija o preprečevanju onesnaženja morja z ladij (angleško International Convention for the Prevention of Pollution from Ships), kratica MARPOL pokriva nesreče in operativno onesnaženje z nafto, kot tudi onesnaženje s kemikalijami, paketi, odpadno vodo, smetmi ter onesnaženje zraka)¹.

STCW konvencija zavezuje podjetja odgovornosti za:

- Kvalificiranost posadke (Crew Qualification),
- Ustrezen nivo komunikacije med osebjem na ladji v smislu varnosti in varovanja okolice (Crew coordination);
- Spoznavanje ladje in opreme (Shipboard Familiarization);
- Straža na ladji (Watchkeeping), v smislu delovnega časa in počitka.

3. Zaščitna sredstva

Glede na ISM kodeks mora ladjar zagotoviti ustrezna zaščitna sredstva, ki odgovarjajo za vsako delovno mesto na ladji, za vsakega člana posadke. Dolžnost vsakega člana posadke je, da ta sredstva koristi in skrbno ravna z njimi. Zaščitna oprema – sredstva se izdajajo po

¹ <http://sl.wikipedia.org>

navodilih ISM kodeksa, njihovo izdajanje se beleži na posebnih obrazcih, kjer je jasno razviden datum in podpis častnika, ki je izdal opremo kot člana posadke, ki je opremo dobil v rabo.

Osnovna zaščitna oprema²:

- Delovna obleka oz. kombinezon,
- Delovni čevlji z gumijastim podplatom in železno zaščito za prste,
- Zaščitna čelada,
- Delovne rokavice,
- Zaščitna očala,
- Slušalke ali čepki za ušesa,
- Zaščitna maska.

Naloga zaščitne opreme je, da prepreči nesreče na delovnem mestu, zmanjša nivo tveganja za poškodbe kot tudi, da zaščiti posameznika pred neposrednimi vplivi na zdravje: hrup, vibracije, ekstremno visoke/ nizke temperature zraka, onesnaženje zraka, različne kisline, strupi ipd. V kolikor pride do nezgode in se izkaže, da član posadke ni uporabljal predpisano zaščitno opremo, ni upravičen do odškodnine. Neuporaba zaščitne opreme ima lahko velike posledice, ne samo za posameznika, ampak tudi za ladjo, ladjarja in okolico.

4. Delo v skupini

V večini primerov je delo na ladji timsko delo, recimo če se dela na višini, v skladiščih, zaprtih prostorih v nadgradnji, v tankih in podobno. Strogo je prepovedano izdajanje ukazov, da član posadke sam izvede določeno nalogo, saj je varnost posameznika kot skupine na prvem mestu. Častnik, zadolžen za varnost na ladji je dolžan poskrbeti za varnost ljudi in okolja, kjer se delo izvaja. Zato mora preveriti, da so vsi delavci ustrezno zaščiteni in če je uporabljena ustrezna zaščitna in preventivna oprema. Delo se lahko začne, ko častnik podpiše poseben ISM obrazec (npr. dovoljenje za varjenje, dovoljenje za vstop v tank ipd.).

Tekom dela se lahko pogoji varnosti konkretno spremenijo, zato je naloga vsakega člana posadke, da je pri delu oprezen, prav tako mora nemudoma obvestiti odgovornega častnika, v kolikor je prišlo do kakršnih koli sprememb, ki bi vplivale na varnost ljudi, ladje ali okolice.

5. ISM dovoljenja za delo

Po pravilih ISM kodeksa se morajo za določena dela izdati posebna dovoljenja. Dovoljenje izda nadrejeni pred začetkom in po končanem delu, cilj pa je povečanje varnosti dela kot tudi odgovornosti posameznika. Častnik za varnost mora poskrbeti za ustrezne pogoje in nemotenost dela, za ustrezno število delavcev, komunikacijo in varnost samega delovnega

² Zaščitna oprema se razlikuje glede na delovno mesto. Kuhar ali mornar bosta za vsakodnevna opravila uporabljala različna zaščitna sredstva.

mesta. To izvede s pomočjo kontrolnega seznama (Risk assistance check list), za tem izda dovoljenje za delo, za določen čas.

5.1 Dovoljenje za delo

Dovoljenje izda odgovorni častnik (na tovornih ladjah je to prvi častnik krova ali upravitelj stroja), ki predhodno preveri vse varnostne elemente in zagotovi ustrezen nivo varnosti, ki je potreben za določeno delo. Dovoljenja hrani v svojem arhivu, saj so predmet preiskave pristaniških inšpekcij.

Dovoljenja so lahko sledeča:

1.) Dovoljenje za varjenje (Hot work permit)

To dovoljenje se izda v situacijah, ko morajo biti uporabljena sredstva, ki delujejo na visoki temperaturi ali z odprtim ognjem. Ta dela so varjenje, rezanje železa, delo na parnih strojih ipd. Posebno je treba zagotoviti varnost okolice, v kateri se izvaja delo, da se dobro preučijo ladijski načrti zaradi možne bližine eksplozivnih plinov v tankih, da so preventivno pripravljena protipožarna zaščitna sredstva in da se preveri varnostna oprema vsakega posameznika. Na koncu izda dovoljenje častnik, zadolžen za varnost ali poveljnik ladje, v nekaterih primerih pa se zahteva tudi dovoljenje ladjarja oz. podjetja, ki upravlja z ladjo.

2.) Dovoljenje za vstop v zaprti prostor (Enclosed space entry permit)

To je dovoljenje za delo v zaprtih prostorih. Izda se zaradi nevarnosti, ki lahko nastane v zaprtih ladijskih prostorih, ki so zaradi pomanjkanja ventilacije neugodni za človekovo zdravje. Zaradi tega mora odgovoren častnik pred začetkom dela preveriti vsebnost kisika v prostoru, ga ventilirati, preveriti nivo eksplozivnosti z ustrežno opremo, ki je pravilno kalibrirana, preveriti zaščitno opremo delavca ter poskrbeti, da se v zaprt prostor napoti vsaj dva člana posadke. Dovoljenje izda prvi častnik krova ali poveljnik.

6. Delovna pogodba

Jo podpiše vsak član posadke pri svoj pooblaščenem agentu ali ko se vkrca na ladjo, pri poveljniku ladje. V pogodbi so jasno definirane obveznosti in pravice, tako ladjarja kot člana posadke. Pomembno je, da se pred podpisom pogodba skrbno prebere, saj pomeni podpis absolutno strinjanje s pogoji, ki so navedeni v pogodbi. S prihodom na ladjo podpiše vsak član posadke tudi kolektivno pogodbo. Nekaj pomembnejših členov pogodbe so:

- Čas trajanja pogodbe,
- Izpolnjevanje delovnih obveznosti glede na politiko podjetja,
- Posedovanje ustreznih dokumentov za določeno delovno mesto,
- Spoštovanje delovnega časa (ne zamujanje),
- Prepoved uničevanja – odtujitev sredstev/ stvari, ki so v lasti ladjarja (oz. podjetja),
- Podpisovanje lojalnosti podjetju (ne sme se slabo govoriti o podjetju),

- Jasno definiranje plače (osnovna plača, nadure, izredno delo, dodaten zaslužek, bolniška ipd.),
- Zavarovanje (nezgodno, v primeru bolezni, invalidno, življenjsko ipd.).

7. Pravice in ocenjevanje pomorščakov

Mednarodna delavska organizacija ILO (International Labour Organization) ureja področja kot so nastanitev, zdravje, delo in počitek posadke, oz. na kratko, se ukvarja z vprašanji, ki se nanašajo na življenje na ladji. S pomočjo mednarodne pomorske organizacije IMO (International Maritime Organization) je ILO vpeljala smernice, s katerimi se vodi čas dela in počitka na ladji. Vsaki osebi se mora zagotoviti dnevno minimalno 10 ur počitka. Ta počitek je lahko razdeljen na dva dela, pri čemer en del ne sme biti manjši od 6 ur. Delovni čas se mora voditi in arhivirati.

Na ladji poveljnik in upravitelj stroja vodita evidenco o karakteristikah članov posadke, ki se zaključijo ob izkrcaju pomorščaka. Te karakteristike so osnova za napredovanje posameznika in za oceno, ali je posamezniku potrebno dodatno izobraževanje (izpopolnjevanje v jeziku, določenega sistema ali opreme, ipd.). Posebnosti ocenjevalnega lista so: delovne sposobnosti, obnašanje (do nadrejenih, sodelavcev), opombe (kršitve v zvezi z alkoholom ali drogo, zdravstveni problemi, družinski problemi, nagnjenost k depresiji ipd.), končna ocena poveljnika ali upravitelja stroja, končna ocena podjetja (ladjarja).